

การท่องเที่ยวเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลนบ้านคลองลิติ อำเภอนาทม
และการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก อำเภอละงู จังหวัดสตูล

Local Wisdom Learning Tourism through Community Cooperation: Study of Community Cooperation in Mangrove Forest
Management, Ban Lidi Village, Tahprae District, and Tourism Management by Seven Well Village, Langoo District, Satun

ชัยรัตน์ จุสปาโล¹ และ สุจิตราภรณ์ จุสปาโล²

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

125/502 ถนนพลพิชัย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110 โทรศัพท์: 074 200320 E-mail: chairat@hu.ac.th

² คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

125/502 ถนนพลพิชัย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110 โทรศัพท์: 074 200346 E-mail: sujitra@hu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการรับรู้ข้อมูลของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างรูปแบบการสื่อความหมาย และเพื่อสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป ที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และใช้วิธีการศึกษาจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมกลุ่มย่อยกับนักวิจัยท้องถิ่นและแกนนำชุมชน และการประชุมระดมความคิดเห็นจากครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ประกอบการจากภาคธุรกิจการท่องเที่ยว แกนนำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล และประชาชนในท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ พัฒนาการอำเภอ พัฒนาการจังหวัด นักวิชาการพัฒนาชุมชน นักพัฒนาการชุมชน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช ตรัง และสตูล ได้ให้ความคิดเห็นว่าการศึกษาดูงานจะต้องเลือกแหล่งศึกษาดูงานที่มีลักษณะการดำเนินงานใกล้เคียงกับพื้นที่ที่รับผิดชอบเพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบ และนำเครื่องมือหรือนวัตกรรมที่สามารถนำกลับมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนต่อไป กรมการพัฒนาชุมชนไม่มีงบประมาณในการไปศึกษาดูงานโดยตรง ส่วนขั้นตอนการอนุมัติงบประมาณเป็นไปตามโครงสร้างการบังคับบัญชา และสามารถไปได้ทุกช่วงเวลา ทุกฤดูกาล โดยส่วนใหญ่จะอยู่ระหว่างเดือนมกราคม-กันยายนของทุกปี รายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาดูงานได้จากเครือข่ายกรมการพัฒนาชุมชน ส่วนรูปแบบการสื่อความหมาย ควรเป็นการบรรยาย สื่อวีดิทัศน์ การสาธิตต่าง ๆ การถอดบทเรียน และต้องการไกด์นำทางและนักสื่อความหมายที่ดี ควรจะมีสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำ น้ำดื่ม น้ำใช้ สถานที่พักที่เหมาะสม โปรแกรมการท่องเที่ยวที่ดีต้องได้รับความรู้ควบคู่กับความเพลิดเพลิน และควรมีระยะเวลา 2 วัน 1 คืน การสังเคราะห์องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านคลองลิติ โดยการใช้กระบวนการวิจัย เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทำให้ประชาชนได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำเพื่อหาทางจัดการป่าชายเลนและ

ทรัพยากรอื่น ๆ โดยได้กำหนดระเบียบหรือกฎของชุมชน และนำไปปฏิบัติใช้จริง จนทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนและทรัพยากรสัตว์น้ำกลับคืนมา ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ทำให้เกิดความรักสามัคคีกันภายในหมู่บ้าน จนทำให้สามารถขับเคลื่อนงานสาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน ส่วนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก ชุมชนสามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยการสำรวจและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ได้สร้างรูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชน ตามความต้องการของชุมชน ซึ่งต้องไม่กระทบต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรมนิยม และประเพณี และสร้างรายได้จากการบริการที่พักชุมชนสำหรับนักท่องเที่ยว และกระจายรายได้ไปยังกลุ่มประมง เรือนำเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของชุมชน รวมถึงการสร้างพลังความสามัคคีในชุมชน การสร้างรูปแบบในการสื่อความหมายให้กับนักท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนบ้านคลองลิติ ได้แก่ การบรรยายกระบวนการวิจัยและผลที่ได้ การเรียนรู้วิถีชีวิตและท่องเที่ยวทางทะเล การสาธิตการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากป่าชายเลน การสาธิตการตกปลาเก่าด้วยขนเป็ด การสาธิตการแปรรูปแมงกะพรุน การนำเสนอวิถีชีวิตภูมิหลังด้วยบทกลอน ส่วนชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก การสื่อความหมาย ได้แก่ การนำเสนอด้วยวีดิทัศน์ การบรรยาย การนำเสนอด้วยโปสเตอร์ไวเนล ล่องเรือท่องเที่ยวจริงในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน การถอดบทเรียนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการแสดงหนังตะลุงด้วยคนจากเยาวชนท้องถิ่น โปรแกรมการท่องเที่ยวภูมิปัญญาท้องถิ่น นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย ต้องการความรู้และความเพลิดเพลิน คือ โปรแกรม 2 วัน 1 คืน เป็นดังนี้ ถ้าผาเพชร-พิพิธภัณฑ์บ้านรากไม้-บ้านบ่อเจ็ดลูก-บ้านคลองลิติ-ตานะวังประจัน

คำสำคัญ : โปรแกรมการท่องเที่ยว พฤติกรรมผู้บริโภค การศึกษาดูงาน งานวิจัยท้องถิ่น

Abstract

The purposes of this research were: 1) To study the behavior of target tourists in terms of field study. 2) To synthesize the local wisdom for the purpose of creating communication styles. 3) To create the pattern of communication medias. 4) To create tourism programs in order to suit target tourists' needs by the community cooperation process.

The instrument for data collection was a questionnaire, group discussion, practical and informal meetings with local researchers, and community leaders. The meetings were also conducted with local teachers, tourism entrepreneurs, the subdistrict administration organization and local people.

Major findings of this study are: Target tourists: district developers, province developers, community experts, community developers and tourism staff in the each of province Songkhla, Phattalung, Nakhon Si Thammarat, Trang and Satun, agreed that a high-quality field study should be close to the responsible area. New innovations in developing the community should be applied to other areas. However, the field study inconvenience was that there was no direct budget. The budget needed to be granted by the person in charge. The budget would allow staff to conduct the field study any time; regular field studies are on January to September of every year. For more information, please contact community development organization network. Media should be video lectures, demonstrations, lesson interpretations and skilled tour guides. Additionally, standard restroom and accommodation, clean drinking water, water supply, and good itinerary were recommended, especially for one-day and two-night trips. Local wisdom syntheses, mangrove forest management at Klong Lidi village and local research process were important procedures to attract people's cooperation. They could brainstorm and discover suitable rules to manage the mangrove forest, marines and also unify people more to develop the village successfully. In case of tourism management by Seven Well Village, the people could research for the community change by exploring and developing tourist attractions to suit local people's needs, but not against the local tradition. This could make profit for home stay, fishermen, long tail boats, local products and community unity. The pattern of communication medias suiting the lifestyle of Klong Lidi villagers; such as, lecture research procedures and its outcomes, the study of life traveling in the sea, herb products (from mangrove forests), grouper fishing by a duck feather, jelly fish food processing, presentations of the people's background by a poetry. In addition, the Seven Well Villagers made their own media; such as, video presentations, lectures, vinyl presentations, lesson interpretation and knowledge exchanges, a shadow show by local teenagers, and a tourism program. The programs for target tourist desiring knowledge with entertainment could be as follows :

Two-day and one-night trip : Phoopha Pet cave - Ban Rakmai museum - Seven Well village - Ban Klong Lidi -Wang Prechan border

Keywords : Tourism Program, Local Wisdom, Community Cooperation Process and Target Tourists

1. บทนำ

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้รับการส่งเสริมเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากรายได้ที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี ซึ่งเป็นผลมาจากการให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมประเภทนี้ นอกจากนี้รัฐบาลได้กำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวไว้หลายประการ เช่น การเพิ่มความหลากหลายของรูปแบบการท่องเที่ยว การส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ และการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น โดยให้ความสำคัญในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ จนถึงระดับนานาชาติ [1]

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน บ้านคลองลิติ อำเภอกงหรา จังหวัดสตูล โดยมีรูปแบบการจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านคลองลิติ และมีกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนในด้านองค์ความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งทะเลและด้านต่าง ๆ เช่นการเลี้ยงสัตว์น้ำ ประมงชายฝั่ง และด้านอื่นๆ โดยที่ทางจังหวัดสตูลถือว่า ชุมชนบ้านคลองลิติเป็นหมู่บ้านนำร่องของจังหวัดในเรื่องการจัดการป่าชายเลนชุมชน

การวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก จังหวัดสตูล เป็นโครงการที่ประชาชนชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิมคิดวิธีจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน ให้เหมาะสมและไม่กระทบกับวิถีชีวิตของชุมชนจนได้รูปแบบการทำที่พนักท่องเที่ยวยุคใหม่ บริหารโดยกลุ่มชาวบ้าน รวมถึงการจัดการท่องเที่ยวบริการนำเที่ยวทั้งทางบกและทางเรือ พาชมภูมิปัญญาประชาชนและแหล่งท่องเที่ยวไปพร้อมกัน และจัดตั้งศูนย์บริการกลางซึ่งจะให้บริการข้อมูลการท่องเที่ยว และจัดสรรรายได้กันในกลุ่มและแบ่งรายได้บางส่วนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนอีกด้วย

งานวิจัยทั้งสองเรื่องเป็นงานวิจัยท้องถิ่นโดยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยให้ชุมชนเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนที่เน้นการพึ่งตนเองโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือ และงานวิจัยทั้งสองเรื่องได้ผ่านขั้นตอนการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน เน้นไปเรื่องการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นของท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในวิถีชีวิตของคน หากมีการจัดการที่ดีก็สามารถพัฒนาให้มีจุดสนใจของนักท่องเที่ยวมากขึ้นได้ ยิ่งไปกว่านั้นวิถีภูมิปัญญาท้องถิ่นก็เป็นทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ให้ความสนใจ โดยเฉพาะสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ที่มีกลุ่มนักพัฒนาการอำเภอและพัฒนาการจังหวัด เข้ามามีบทบาท ในการให้ความรู้และส่งเสริม และสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ซึ่งทำงานอย่างใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งยังเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาด้านต่างๆ โดยเฉพาะการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นอันนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในพื้นที่[3] กลุ่มจังหวัด สงขลา พัทลุง

นครศรีธรรมราช ตรัง และพัทลุง อันเป็นแนวทางการพัฒนาแบบองค์รวม หรือการพัฒนาแบบบูรณาการ ในการพัฒนาบนแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่จะศึกษาต่อยอดงานวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน บ้านคลองลิตี และการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก จังหวัดสตูล เพื่อขยายผลองค์ความรู้โดยชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการสร้างสื่อความหมาย เพื่อจะพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาดูงาน โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ [2] การจัดการทรัพยากร การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น งานวิจัยเรื่องนี้เป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดสตูล ให้เป็นที่พอใจของผู้เกี่ยวข้องอันจะส่งผลให้เกิดปริมาณนักท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มจังหวัด สงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช ตรัง และพัทลุง ให้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นและนำไปสู่เศรษฐกิจของชุมชนที่สูงขึ้นตามลำดับ

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการรับรู้ข้อมูลของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย
2. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจัดการป่าชายเลนบ้านคลองลิตีและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก จังหวัดสตูล โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ตรงกับความต้องการบริโภคข้อมูลของนักท่องเที่ยว
3. เพื่อสร้างรูปแบบการสื่อความหมายภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจัดการป่าชายเลนบ้านคลองลิตีและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก จังหวัดสตูล โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ตรงกับความต้องการบริโภคข้อมูลของนักท่องเที่ยวและบริบทของชุมชน
4. เพื่อสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงบริบทของชุมชนองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ซึ่งตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย

3. วิธีการดำเนินงาน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตที่ใช้ศึกษา จากงานวิจัยท้องถิ่นที่ได้รับทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน บ้านคลองลิตี อำเภอท่าแพ และ เรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก อำเภอละงู จังหวัดสตูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้คำถามเพื่อการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค
2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในลักษณะมีโครงสร้าง (Structured interview) กับกลุ่มตัวอย่างโดยเนื้อหาจะครอบคลุมพฤติกรรมในการรับรู้ของนักท่องเที่ยว
3. การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมกลุ่มย่อย

4. การจัดประชุมระดมความคิดเห็น เพื่อหาโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วิถีภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. ผลการศึกษา

1. พฤติกรรมในการรับรู้ข้อมูลของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย พัฒนาการอำเภอ พัฒนาการจังหวัด นักวิชาการพัฒนาชุมชน นักพัฒนาการชุมชน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช ตรัง และสตูล โดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายทั้ง 5 จังหวัดมีความเห็นไปในแนวทางกันว่า การใช้วิจัยแบบมีส่วนร่วม ตามแนวทางวิจัยท้องถิ่นของ สกว. เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการพัฒนาชุมชน ได้จริงการวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับพันธกิจหลักของกรมการพัฒนาชุมชนนั้น บุคคลที่น่าจะไปศึกษาดูงานควรประกอบด้วยบุคคล 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหาร กลุ่มที่ 2 นักวิชาการ นักพัฒนาชุมชน นักพัฒนาการอำเภอในพื้นที่ ที่ตนเองรับผิดชอบใกล้เคียงกับลักษณะงานวิจัยทั้ง 2 แห่ง คือ การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และกลุ่มที่ 3 ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชมรมต่างๆ และผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์ความรู้หรือประเด็นที่ต้องการทราบมีดังนี้ คือ ต้องการทราบอดีตและวิถีชีวิตของชุมชนทั้งสองแห่ง กิจกรรมการวิจัยแต่ละขั้นตอนเป็นอย่างไรและได้ผลลัพธ์เป็นอย่างไร การทำกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อน ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมและยอมรับ ทำได้อย่างไร หรือกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นอย่างไร กระบวนการวิจัยสามารถบรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นอย่างไร การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากทำวิจัยเสร็จ เช่น หลังปิดโครงการวิจัย สภาพปัจจุบัน อนาคตของชุมชน ประโยชน์ที่มีต่อตัวนักวิจัยท้องถิ่น ประโยชน์ต่อชุมชน มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง และแก้ไขอุปสรรคและปัญหาด้วยวิธีการใด บทเรียนสำคัญของนักวิจัยต่อการทำงาน บัณฑิตเอื้อในการทำงานวิจัย ผู้เข้าร่วมประชุมได้ให้ความคิดเห็นว่าการศึกษาดูงานจะต้องเลือกแหล่งศึกษาดูงานที่มีลักษณะการดำเนินงานใกล้เคียงกับพื้นที่ที่รับผิดชอบเพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบและ ต้องการเครื่องมือหรือนวัตกรรมในการพัฒนาชุมชน และสามารถนำกลับมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ต่อไป

กรมการพัฒนาชุมชนไม่มีงบประมาณในการไปศึกษาดูงานโดยตรง ยกเว้นว่าบางพื้นที่เป็นยุทธศาสตร์ที่ต้องพัฒนาที่สามารถตั้งเป็นงบประมาณในการศึกษาดูงานได้ แต่พฤติกรรมการศึกษาดูงานของข้าราชการโดยส่วนใหญ่ใช้งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล หรือเทศบาล ในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ดังนั้นผู้มีส่วนร่วมในการซื้อหรือมีส่วนร่วมในการอนุมัติไปดูงาน คือ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารส่วนราชการ และผู้บริหารส่วนราชการท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้อง ส่วนขั้นตอนการอนุมัติงบประมาณเป็นไปตามขั้นตอนการบังคับบัญชา และสามารถไปได้ทุกช่วงเวลา ทุกฤดูกาล โดยส่วนใหญ่จะอยู่ระหว่างเดือนมกราคม-กันยายนของทุกปี

การหาแหล่งศึกษาดูงานโดยส่วนใหญ่จะได้จากเครือข่ายกรมการพัฒนาชุมชน และช่องทางอื่นได้อีก เช่น วารสาร เว็บไซต์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย รายการโทรทัศน์ คำบอกเล่าของเพื่อนร่วมงาน และคนทั่วไป ส่วนรูปแบบการสื่อความหมายของงานวิจัย

ท้องถิ่นทั้งสองแหล่ง ควรเป็นการบรรยายโดยสรุปประเด็นเนื้อหาสาระที่สำคัญ ควรมีการสาธิตและการทดลองร่วมกันระหว่างผู้บรรยายและนักท่องเที่ยว ควรเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวซักถามพูดคุยเพื่อเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ควรมีวีดิทัศน์แนะนำกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ถ้าชุมชนมีความพร้อมในการสื่อสารความหมาย แบบถอดบทเรียนก็จะดีมาก และต้องการไค้ค่นำทางและนักสื่อความหมายที่เป็นประชาชนที่สามารถอธิบายและสาธิตได้ดี เพื่ออธิบายกิจกรรมการวิจัยและผลที่ได้เพื่อให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และต้องการดูกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนความเป็นชุมชน ไม่ได้คาดหวังให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพความเป็นอยู่มากนัก เพราะจะทำให้ประชาชนต้องลำบาก ในการเตรียมการโดยต้องการให้แสดงออกตามธรรมชาติให้มากที่สุด และควรจะมีสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำ น้ำดื่ม น้ำใช้ สถานที่พักที่เหมาะสม เป็นต้น โปรแกรมการท่องเที่ยวควรได้เรียนรู้กิจกรรมการวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่นักวิจัยท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการได้เรียนรู้บริบทของชุมชน ได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน และต้องการเดินทางไปท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ โปรแกรมการท่องเที่ยวควรมีระยะเวลา 2 วัน 1 คืน น่าจะเหมาะสมกับพัฒนาการอำเภอ และผู้เกี่ยวข้องที่อยู่ใน 5 จังหวัด

2. องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลนบ้านคลองลิตีและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ตรงกับความต้องการบริโภคข้อมูลของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย

องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลนบ้านคลองลิตีโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ตรงกับความต้องการบริโภคข้อมูลของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย พบว่า ประชาชนในหมู่บ้านต้องการศึกษาข้อมูลทรัพยากรพันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์น้ำ พันธุ์สัตว์บก ประวัติป่า ประวัติ ลำคลอง ประวัติชุมชน จากผู้อาวุโส คนทำอาชีพตัดไม้ในอดีต ผู้ประกอบอาชีพชาวประมง เจ้าของธุรกิจเตาเผาถ่าน ผลที่เกิดขึ้นได้รับรู้ได้ว่าสภาพป่าจากอดีตสู่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรและทราบแนวคิดในเรื่องการจัดการป่าที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สรรวจสภาพของป่าชายเลนที่ได้ลงสำรวจ เช่น สำรวจพันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ พืชสมุนไพร โดยนักวิจัยท้องถิ่น ผลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่ป่าชายเลนทราบข้อมูลพันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ และพืชสมุนไพรอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน สรรวจคุณภาพน้ำในลำคลอง สรุปข้อมูลที่ได้หลังจากที่ได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ ประวัติชุมชน ป่า ลำคลอง ประวัติศาสตร์ ประวัติพันธุ์ไม้ และพันธุ์สัตว์น้ำสัตว์บก และได้วิเคราะห์ข้อมูลร่วมประชาชนที่มาประชุมเพื่อเพิ่มเติม ข้อมูลบางส่วนเพื่อให้สมบูรณ์ หลังจากนั้นจะมีการทำเวทีเสวนาวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอให้พี่น้องประชาชนคลองลิตีทราบร่วมกันต่อไปขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการทำวิจัย ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบข้อมูล ประวัติชุมชน ประวัติคลอง ของชุมชนคลองลิตี ผลที่ได้จากเวทีชี้แจงข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนในครั้งนี้ทำให้ชุมชนมีความต้องการที่อยากจะทำป่าชุมชนโดยคนในชุมชนดูแลรักษาตนเองรวมทั้งการศึกษาดูงานบ้านทุ่งตะเชะ ต.ทุ่งกระเบื้อง อ.ย่านตาขาว

จ.ตรัง ทำให้มีความคิดที่จะกลับมาพัฒนาและหาแนวทางในการจัดการป่าชายเลนในหมู่บ้านของตนเองได้เริ่มจากการวางแผนงานบริหารงานและการจัดการป่าชายเลนที่ยั่งยืนซึ่งพอมีข้อมูลประสบการณ์การทำงานต่างพื้นที่ iverseที่ระดมความคิดเห็นจากประชาชน และปรึกษาเจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 36 ในการจัดทำป่าชุมชน ได้แบ่งประเด็นการหารือร่วมกันดังนี้การจัดแบ่งโซนป่าออกเป็น 4 เขต ป่าอนุรักษ์เพื่อการเรียนรู้ป่าเพาะพันธุ์ แม่พักป่าสมุนไพร่ ป่าเพาะพันธุ์จากเพื่อเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ มีการจัดตั้งกลุ่มในการจัดการป่าชายเลน เข้ามาดูแล ช่วยกันจัดการป่าอย่างชัดเจน การร่างระเบียบการบริหารจัดการป่า การนำเสนอผลการวิจัยให้กับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้เชิญ หน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน ร่วมกับพี่น้องเครือข่ายป่าชุมชน พร้อมด้วยชมรมประมงพื้นบ้าน และเป็นที่น่ายินดีอีกอย่างก็คือ มีชาวบ้านจากจังหวัดสมุทรสาคร [4]

ส่วนบ้านบ่อเจ็ดลูกตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 ต.ปากน้ำ อ.ละงู จ.สตูล เป็นพื้นที่ติดกับชายทะเล และลำคลอง สภาพทางภูมิศาสตร์เป็นเกาะเล็ก ๆ ในตำบลปากน้ำคนสมัยก่อนเรียกว่าตาดาลากาทุโยหะ การจัดการท่องเที่ยวบ้านบ่อเจ็ดลูกให้สอดคล้องกับวิถีชุมชนเป็นทางเลือกหนึ่งในการประกอบอาชีพ และเป็นแนวทางในการสร้างเกราะป้องกันไม่ให้อาณากรรมภายนอกเข้ามาครอบครอง ครอบครอง วิถีชีวิตของชุมชนอิสลาม ชาวบ้านรวมตัวกันทำวิจัยท้องถิ่นเพื่อศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านบ่อเจ็ดลูก ได้เริ่มลงมือทำวิจัยสามารถสรุปกิจกรรมการวิจัยได้ดังนี้ จัดให้มีเวทีนำเสนอโครงการวิจัยต่อประชาชนบ่อเจ็ดลูก เพื่อบอกกล่าวที่ไปที่มาของโครงการเก็บข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ได้จากการพูดคุย สรรวจสังเกต เป็นไปตามธรรมชาติ หลังจากทราบข้อมูลบริเวณที่อยู่ของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น ถ้ำ เกาะ แหล่งหอย ได้สำรวจแหล่งจริงเก็บข้อมูลการท่องเที่ยวภายนอกชุมชน ณ ท่าเรือปากบารา เพราะว่าเป็นสถานที่ที่มีนักท่องเที่ยวแวะพักเพื่อไปเที่ยวทางทะเลของจังหวัดสตูล สรุปเรียบเรียงเป็นเอกสารที่สมบูรณ์ หลังจากนั้นจะมีการจัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอให้พี่น้องประชาชนบ่อเจ็ดลูกทราบร่วมกัน เพื่อมาเพิ่มเติมในส่วนข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ เดินทางไปศึกษาจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสองแหล่ง คือ บ้านแม่กำปองกับบ้านแม่กลางหลวง จ.เชียงใหม่ หลังจากนั้นก็กลับจากศึกษาดูงานที่ได้มาประชุมร่างการจัดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวของชุมชนบ่อเจ็ดลูก ต้องไม่ทำลายทรัพยากร วัฒนธรรมนิยม ประเพณีต้องอยู่กับชุมชน สามารถเสริมสร้างอาชีพ รายได้ให้คนในชุมชนด้วยสร้างการเรียนรู้และเผยแพร่วิถีชีวิตของชุมชนให้คนที่มาเยี่ยมรู้ และต้องสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน นำไปสู่การพัฒนาชุมชนร่วมกันต่อมาเวทีเสนอนำร่างการจัดการท่องเที่ยวบ้านบ่อเจ็ดลูกเพื่อให้ประชาชนรับรู้ในงานที่ทำ เพื่อให้คนในชุมชนมาร่วมกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบและวิธีการทำงาน เพื่อให้องค์กรต่างๆ ได้มารับรู้และเพื่อให้คนในชุมชนร่วมหุ้นและร่วมทำกิจกรรมทดลองจัดการท่องเที่ยวและทำสื่อแนะนำแหล่งท่องเที่ยว ทดลองนำเที่ยว การดำเนินกิจกรรมแบ่งเป็นสามช่วง หนึ่งเป็นการศึกษาและสำรวจข้อมูลในและรอบชุมชน ถึงศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว สองศึกษาการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยองค์กรชุมชนนอกพื้นที่ และนำองค์ความรู้ทั้งข้างในและข้างนอกมาหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยว

ของชุมชน สามารถทดลอง ปฏิบัติการจัดการท่องเที่ยว เช่น ร่วมลงทุน จัดทำระเบียบชุมชน การนำเที่ยว เวทีร่างกฎระเบียบชุมชนและ กิจกรรมสุดท้าย นำเสนอผลงานวิจัยต่อสาธารณะ กิจกรรมสุดท้าย ของโครงการ คือ เวทีสู่เส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนทำให้คนใน ชุมชนมีจิตสำนึกที่ดีในทางสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น ทำให้คนอื่น ๆ หัน มาดูแลสังคมชุมชน เป็นห่วงชุมชน งานวิจัยก่อให้เกิดกลุ่มที่ฝึก กลุ่ม หัดถดถอย กลุ่มเรื่อนำเที่ยว สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน การ จัดการอย่างเป็นระบบและคนในชุมชนมีส่วนร่วม คนในชุมชนเกิด ความหวงแหนทรัพยากรในชุมชน [5]

3. รูปแบบการสื่อความหมายภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการ มีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลนบ้านคลองลิ้นดีและ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก โดยกระบวนการ มีส่วนร่วมของชุมชนที่ตรงกับความต้องการบริโภคข้อมูลของ นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายและบริบทของชุมชน ผู้เข้าร่วม ประชุมประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ประชาชนในท้องถิ่น องค์กร การบริหารส่วนตำบล ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น และนักวิจัยท้องถิ่น ได้เสนอ ความคิด วิธีการ หรือรูปแบบการสื่อความหมายโดยกระบวนการมี ส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลนบ้านคลองลิ้นดี เริ่มจาก การบรรยาย การเรียนรู้วิถีชีวิตและท่องเที่ยวทางทะเล การสาธิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การสาธิต การตกปลาแก้ด้วยชนเป็ด การ สาธิตการ แปรรูปแมงกะพรุน การนำเสนอด้วยบทกลอน การมอบ หนังสืองานวิจัยท้องถิ่นดีเด่น ระดับประเทศ และรูปแบบการสื่อ ความหมายของบ้านบ่อเจ็ดลูกโดยเริ่มจาก วิดีทัศน์ การบรรยาย การนำ เสนอด้วยโปสเตอร์ไวเนล การทดลองนำเที่ยว การสาธิต การเก็บ หอย การเพาะเลี้ยงปลาประมงชายฝั่ง เรียนรู้วิถีชีวิตชาวประมงชายฝั่ง การถอดบทเรียนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแสดงหนังตะลุง ด้วยคน

4. โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงบริบทของ ชุมชน องค์กรความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ซึ่ง ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเป็น อย่งไร

โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ของชุมชน เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงบริบทของชุมชน องค์กร ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ซึ่งตรงกับความ ต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเป็นดังนี้ โปรแกรมการท่องเที่ยว ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย ต้องการความรู้ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการวิจัยท้องถิ่น และต้องการความ เพลิดเพลินในการเดินทางรวมถึงต้องการร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว และต้องการสัมผัสกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ของแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมาย โดยมีโปรแกรมท่องเที่ยวสำเร็จรูปที่ เหมาะสม เป็น โปรแกรม 2 วัน 1 คืน ดังนี้ ถ้าภูผาเพชร-พิพิธภัณฑ์ บ้านรากไม้ - บ้านบ่อเจ็ดลูก - บ้านคลองลิ้นดี-ด้านวังประจัน

5. สรุปและข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมกับชุมชนด้านการจัดการท่องเที่ยว

2. ควรดำเนินการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทั้งด้านแหล่ง ท่องเที่ยวและงานเทศกาล ประเพณีตามสื่อต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องทั้งด้านวิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ตและแผ่นพับ เป็นต้น เพื่อประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักและมาท่องเที่ยว ซึ่งนับ เป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนอีกทางหนึ่ง

3. ควรพัฒนาบริการด้านการให้ข้อมูลความรู้ข่าวสารด้าน การท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ จากเอกสาร แผ่นพับ ป้ายบอกทาง และป้ายสื่อความหมายภายในแหล่งท่องเที่ยวทั้งสอง แห่ง บ้านคลองลิ้นดี และบ้านบ่อเจ็ดลูก

4. ควรมีการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชนท้องถิ่นรอบ ๆ

5. ควรจัดฝึกอบรม เรื่องการสื่อความหมาย และมัคคุเทศ ก์ท้องถิ่น

6. ควรมีการศึกษารายงานผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม

7. ควรสร้างแกนนำชุมชน และเพื่อประสานกับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการท่องเที่ยวของชุมชน

6. กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ขอขอบคุณ ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง คุณปรานีย์ ศรีสวัสดิ์ และทีมงาน คณะผู้บริหารมหาวิทยาลัย หาดใหญ่ นักวิจัยท้องถิ่น ได้แก่ คุณวัชร ยาวาหาบ คุณพล ชะมิต พงศ์ คุณทวีศักดิ์ หวังสุข คุณยุหน่า หลงสมัน คุณจำปา มังกระ จูคุณพรทิพย์ ลิ้มประสิทธิ์วงศ์ คุณสมพงษ์ หลีเคราะห์ นักพัฒนาการ นักพัฒนาการ นักวิชาการชุมชนจาก 5 จังหวัดในภาคใต้ นครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุง สตูล และสงขลา คณะกรรมการมีสยิด บ้านบ่อเจ็ดลูก แกนนำชุมชน และชาวบ้าน บ้านคลองลิ้นดี บ้านบ่อ เจ็ดลูก จังหวัดสตูล และผู้ทรงคุณวุฒิในการให้ข้อเสนอแนะและ ข้อคิดเห็นในการจัดทำรายงานการวิจัย

7. เอกสารอ้างอิง

- [1] การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.(2539). อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- [2] การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545). คู่มือแนวทางการ จัดการที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท.กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย.
- [3] อรพิน สันติธีรากุล และคณะ. (2550). ปรับโปรแกรม การท่องเที่ยวสำเร็จรูปเพื่อตอบสนองความต้องการพฤติกรรมนัก ท่องเที่ยวสำหรับประเทศไทย กรณีศึกษา 15 จังหวัด ภาคเหนือ. งานวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- [4] ดาด ชาติเต็น และคณะ. (2548). การมีส่วนร่วมของชุมชนใน การจัดการป่าชายเลนบ้านคลองลิ้นดี งานวิจัย สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- [5] ยุหน่า หลงสมัน และคณะ. (2550) การจัดการท่องเที่ยวโดย ชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก งานวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย (สกว.).